

[Filosofie a krize]

800425-1

V jakém vztahu může být filosofie a krize? Především se filosofie může krizí zabývat jako předmětem svého zájmu a své analýzy. Může se však na krizi také podílet buď tak, že jí je postižena, eventuálně že je do jisté míry i jejím výrazem, anebo že k ní sama aktivně přispívá. A konečně může filosofie vstupovat v zápas s krizí a přispívat určitou měrou k jejímu překonávání. To předpokládá přijetí krize jako terénu zápasu (duchovního), jako vlastní situovanosti.

Učiníme-li tématem svého výkladu „krizi filosofie dnes“, tvrdíme tím, že sama filosofie je v krizi, a to aktuálně. To je ovšem nezajištěný předpoklad, k němuž by bylo možno dospět leda na základě předchozí analýzy. Není pochyb, že dnes se filosofii nedostává geniů či svrchovaných myslitelů toho ražení, jaké bylo v minulém století představováno třeba Hegelem, Kierkegaardem, Nietzschem nebo v našem století Husserlem, Jaspersem, Heideggerem. To však nemusí být ještě zdaleka krize filosofie, nýbrž pouze krize filosofů.

Můžeme také podat obraz dosavadního vývoje filosofického myšlení a odhalit některé jeho dříve nerozpoznané meze, které se dnes zřetelně vyjevují. Dnešní krizi filosofie tak převádíme na bytostnou vadu filosofického myšlení vůbec, od samého počátku. To však není zase aktuální situace, nýbrž obecná zatíženost filosofického myšlení vůbec.

O skutečné filosofické krizi můžeme mluvit pouze v rámci dějinných úvah, dějinného myšlení. V analýze krize musí čas a dějin hrát rozhodující úlohu. A to nejenom jako otázka dějinné chvíle, v níž se ocitá filosofie na své myšlenkové cestě, ale dějinné chvíle života lidstva. Skutečná, podstatná filosofická krize nemůže být krizí jen filosofickou, musí to být krize životní, krize života dnešního člověka, dnešní společnosti. Proto výklad, interpretace povahy filosofické krize musí přezkoumat všechny na začátku této poznámky zmíněné možné vztahy mezi filosofií a krizí. V základní krizi je dnešní člověka (a jeho společnost). Filosofie jako reflexe nemůže z této jeho krizové existence nevycházet. Tím se na ní nutně podílí, a to jak pasivně (nemá prostor k potřebnému odstupu a nalezení jistot jako základu a východiska), tak aktivně (je výrazem krize a zpětně ji zvětšuje a prohlubuje, anebo možná k ní přispívá dokonce ještě z vlastních zdrojů), ale také ji může přijímat jako danost, kterou je třeba překonat, proti níž je nutno se s plnou vahou obrátit, nad níž je jako nad nebezpečím a snad dokonce jako nad nepřitelem nutno zvítězit. Filosofie se pak staví na stranu člověka a proti tomu, co jej ohrožuje.

(krouž. blok, č. 80-021; Praha, 800425-1.)